

HEDRA DIN FADER OCH DIN MODER

En fenomenografisk undersökning om hur polisen i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen.

Joakim Vesternäs

11/2018

Referat

Författare	Examen	
Joakim Vesternäs	Polis (YH)	
Publikationens namn	Offentlighetsgrad	
Hedra din fader och din moder – En fenomenografisk undersökning om hur polisen i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen	Offentlig	
Handledare	Lärdomsprovets form	
Sabina Jordan och Sebastian Stark	Undersökande lärdomsprov	
Referat		
<p>Syftet med denna undersökning är att undersöka hur polisen i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen. Med brottsplats avses en konfliktsituation dit polisen kallats för att reda ut situationen. Den primära målgruppen för undersökningen är poliser, men den kan även tjäna samhället i och med att fenomenet blir mera känt.</p> <p>Undersökningen är utförd med fenomenografi som metod, eftersom den baseras på människors uppfattningar om fenomenet. Materialet samlades in genom semistrukturerade intervjuer med två informanter. Informanterna är bekanta med fenomenet genom sina arbetsuppgifter.</p> <p>Det insamlade materialet har analyserats genom kategorisering.</p> <p>Utgående från informanternas uppfattningar behöver man som polis vara uppmärksam på många saker ifall man misstänker att heder ligger till grund för ett brott som man reder ut. Offret bör isoleras för att inte utsättas för mer påtryckningar och i mån av möjlighet bör exempelvis en kvinnlig polis ta hand om ärenden där offret är en flicka eller kvinna. Ofta finns det en aktiv gärningsman, men hedersvåld utövas även kollektivt. Offret accepterar ofta situationen som hon befinner sig i, dock känner de som växt upp i Finland bättre till sina rättigheter.</p>		
Sidantal	Månad och år då granskningen skett	Lärdomsprovets kod (OPS)
33 + 1 sida bilagor	11/2018	Yh2016LP
Nyckelord		
Hedersvåld, heder, religion, kultur, uppfattning, lagstiftning, offer		

Tiivistelmä

Tekijä	Examen	
Joakim Vesternäs	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Hedra din fader och din moder – En fenomenografisk undersökning om hur polisen i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen	Julkinen	
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto	
Sabina Jordan ja Sebastian Stark	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Tutkimuksen tavoitteena on tutkia, miten poliisina Suomessa voi havaita kunniaväkivaltaa rikospaikalla. Rikospaikka on tutkimuksessa sellainen paikka, mihin poliisi kutstutaan selvittämään tilannetta. Tutkimuksen ensisijainen kohderyhmä on poliisejä, mutta se palvelee myös yhteiskuntaa jos ilmiö tulee enemmän tutuksi ihmisille.</p> <p>Tutkimus on toteutettu fenomenografisella tutkimusmenetelmällä, koska se perustuu ihmisten käsityksiin. Aineisto on kerätty kahden haastattelun avulla. Haastateltavina toimi henkilöitä, jotka ovat työn kautta perehtyneet ilmiöön.</p> <p>Kerätty aineisto on eritelty eri kategorioihin.</p> <p>Haastateltavien käsitysten perusteella poliisina pitää olla tarkkana monessa asiassa jos rikospaikalla epäillään, että rikos on tapahtunut kunnian johdosta. Uhri pitää eristää muista ihmisistä paikalla, ettei alistu lisää ja jos esimerkiksi on mahdollista niin naispoliisin pitää hoitaa tehtäviä, joissa nainen on uhrina. Usein kunniaväkivaltaa harjoittaa yksi aktiivinen tekijä, mutta sitä harjoitetaan myös kollektiivisesti. Uhri hyväksyy usein vallitsevan tilanteen mutta Suomessa kasvaneet henkilöt tuntevat paremmin omat oikeutensa.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
33 + 1 liitesivu	11/2018	Yh2016LP
Avainsanat		
Kunniaväkivalta, kunnia, uskonto, kulttuuri, käsitys, lainsäädäntö, uhri		

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 Syfte	2
1.2 Avhandlingens disposition.....	3
1.3 Avgränsning.....	3
1.4 Tidigare undersökningar	4
2 HEDERSRELATERAT VÅLD	5
2.1 Heder och våld	5
2.2 Olika former av hedersvåld	7
2.2.1 Fysiskt våld	7
2.2.2 Psykiskt våld	8
2.3 Kultur och religion som grund för hedersvåld	9
2.4 Situationen i Finland gällande hedersvåld.....	10
2.5 Finländsk lag och hedersvåld.....	11
3 FENOMENOGRAFIN SOM UNDERSÖKNINGSMETOD.....	11
3.1 Fenomenografi	11
3.2 Hermeneutik	12
4 MATERIAL OCH METOD.....	13
4.1 Materialinsamlingsmetod	13
4.2 Analys.....	15
4.3 Reliabilitet och validitet.....	16
4.4 Forskningsetik	17
5 UPPFATTNINGAR OM HEDERSVÅLD.....	19
5.1 Lagstiftning och omgivning.....	19
5.2 Religion och kultur	21
5.3 Offren och gärningsmännen.....	22
5.4 Unga kvinnors straff och bakomliggande situationer angående hedersvåld	25
5.5 Polisens agerande på brottsplatsen	27

6 SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	28
REFERENSER.....	31
BILAGOR	

1 INLEDNING

Varje år dödas tusentals flickor och kvinnor över hela världen i hederns namn. De dödas av sina närstående manliga släktingar för att familjens *heder* ska återupprättas. Exakt hur många vet man inte. Mörkertalet är stort och befintlig internationell statistik osäker. (Husseini, 2017. s 13.) Även i Finland förekommer *hedersvåld*. Svenska YLE publicerade 2017 en uppmärksamrad podcast om ett fall där det var fråga om hedersvåld. Äldsta brodern i familjen hade fått ansvar över familjen efter att pappan hade flyttat tillbaka till sitt hemland. Brodern tyckte inte om att yngsta systern allt mer integrerades i samhället med den följd att han till slut hade tänkt döda henne. (YLE 2017, 6 juni.)

I en rapport som Förbundet för mänskliga rättigheter gjorde 2012 framkommer det att över 70 % av de 104 tillfrågade personerna är av den åsikten att det finns konflikter som hör ihop med hedern i deras näromgivning i Finland. De tillfrågade har blandad bakgrund gällande utbildning och kultur, och kommer från fyra olika länder. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2012. s 2.) Eftersom det förekommer hedersvåld i Finland, så har jag valt att undersöka hur man som polis i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen. Med *brottsplats* avses i undersökningen en konfliktsituation dit polisen kallats för att reda ut situationen.

Det finns inte någon enhetlig definition av begreppet hedersvåld varken nationellt eller internationellt. En forskningsgrupp för Utvecklingscentrum Göteborg (2006) har formulerat en definition som lyder enligt följande: ”Hedersrelaterat våld är brott riktade mot någon, ofta mot en släkting, som enligt gärningsmannens eller släktens uppfattning vanärat eller riskerar att vanära gärningsmännens eller släktens heder”. Syftet är att förhindra att hedern skadas eller förloras alternativt för att reparera eller återställa den skadade eller förlorade hedern. (Åklagarmyndigheten, 2006. s 6.)

Ämnet är aktuellt i och med att världen globaliseras och människor flyttar på grund av oroligheterna som förekommer runt om i världen. Asylsökandenas antal ökade tiofalt 2015 i jämförelse med 2014 i Finland. I slutet av 2015 hade det anlänt ca 32 500 asylsökande till Finland. (Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet, 2016. s 17.) Största delen av dessa 32 500 personer har helt andra värderingar än de man har i Finland och det behövs kunskap på ett djupare plan för att omfatta och förstå varför det i Finland förekommer hedersvåld. Familjeuppfattningen har olika betydelser i olika kulturer. I Finland består kärnfamiljen oftast av en mamma, en pappa och barn. I många kulturer är uppfattningen om familjen mycket bredare. (Ala-Lipasti, 2009. s 26.)

Intresset att göra en undersökning inom detta ämne fick sin början sommaren 2017 när jag var på resa till Estland. Radion var på i bilen, och plötsligt spelades YLE:s podcast upp. Ämnet är passande eftersom jag är intresserad av olika kulturer och religioner. Hedersvåld som fenomen kopplas ihop med både kultur och religion. Exempelvis äktenskapet är i de flesta kulturer en gammal institution där varje skild kultur har egna normer, regler och värderingar som styr äktenskapets utformning. I Mellanöstern är de regler som påverkar äktenskapet och familjen en blandning av religiösa föreskrifter och gamla kulturella traditioner. Eftersom fenomenet *hedersmord* i Mellanöstern alltid i hög grad är kopplat till kvinnor som haft sex utanför de godkända äktenskapliga ramarna så är det viktigt att studera dessa olika normer och regler som styr. (Hussein, 2017. s 154.)

Eftersom undersökningen görs från polisens perspektiv kommer jag att kunna använda resultatet från undersökningen till det egna jobbet som polis. I och med att hedersvåld är ett relativt nytt fenomen även för polisen i Finland så kan arbetet vara av nytta för polisorganisationen och fungera som ett verktyg när polisen har att göra med fenomenet. Samtidigt strävar jag efter att undersökningen kan bli en ögonöppnare för många poliser som kanske inte alls känner till ämnet. En orsak till att polisen i Finland undersöker endast en liten mängd hedersrelaterade fall kan bero på att myndigheterna inte nödvändigtvis alltid identifierar hedersmotivet i olika situationer. En annan orsak kan vara att offret eventuellt inte upplever sig vara utsatt för brott. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 142.) Resultaten av undersökningen kan tillämpas i hela Finland, eftersom hedersvåld tar sig uttryck i likadana saker och följer samma mönster varhelst i landet man befinner sig.

Undersökningen är viktig för samhället på grund av att den kommer att belysa ämnet hedersvåld. De flesta människor känner inte till området, och genom undersökningen kommer man att bättre känna igen hedersvåld och kunna reagera på det. Ifall polisen får mer kännedom om våld relaterad till heder så kan det öka även människors kännedom om ämnet i samband med till exempel offentliga rättegångar som hålls efter avslutad brottsutredning. ”Våld relaterat till heder är en form av sexuellt våld, som i Finland bara undersökts lite”. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 9).

1.1 Syfte

Syftet med min undersökning är att ta reda på hur polisen i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen. Med *brottsplats* avses en konfliktsituation dit polisen kallas för att reda ut situationen. Undersökningen är en kvalitativ undersökning med fenomenografi som metod eftersom den undersöker människors uppfattningar. Syftet med en fenomenografisk analys

riktas mot hur fenomenet i omvärlden uppfattas av människor (Patel & Davidson, 2011). Mina undersökningsfrågor är:

1. Vad kännetecknar offrets och gärningsmannens beteende vid hedersvåld?
2. Vilka är de varningssignaler som polisen kan ta fasta på vid hedersvåld?
3. På vilket sätt kan man som polis agera ifall man misstänker hedersvåld på brottsplatsen?

1.2 Avhandlingens disposition

Kapitel 1 är inledningskapitel där undersökningens syfte och frågeställning presenteras. I kapitel 2 behandlas relevant teori till undersökning som hör ihop med hedersvåld, bland annat heder, religion och kultur relaterat till heder och finländsk lagstiftning relaterat till heder. I kapitel 3 redogörs för fenomenografi som undersökningsmetod och jag tar även kort upp hermeneutiken. Hermeneutik kan förklaras som tolkningslära och fungerar som stödvetenskap till fenomenografien. (Jyväskyläns universitet, 2015.) I kapitel 4 behandlas valet av metod och hur jag genomför undersökningen. Vidare innehåller kapitlet analys av det insamlade materialet, undersökningens reliabilitet och validitet samt etiska aspekter. Kapitel 5 är undersökningens resultatkapitel. Kapitel 6 sammanfattar undersökningens resultat och i kapitlet redogörs även för förslag på fortsatt forskning.

1.3 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa undersökningen till att gälla unga kvinnor i åldern 14 – 28 år. Det typiska hedersvåldet riktar sig nämligen mot flickor och unga ogifta kvinnor, som är ur våldsgörarnas synvinkel speciellt benägna att kunna skada vanliga normer (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016, s 46). I undersökningen kommer jag inte att undersöka hur man kunde samarbeta med andra myndigheter gällande hedersvåld, eftersom jag anser att man först behöver kunna upptäcka och identifiera fenomenet förrän man tar nästa steg i processen med det förebyggandet arbetet.

Jag kommer inte heller att specifikt undersöka någon skild grupp i samhället som utför hedersvåld, eftersom jag anser att det inte tillför något till undersökningen. Undersökningen gäller alla grupper där fenomenet förekommer. Dock förekommer hedersvåld mer i vissa kulturer än i andra, vilket betyder att vissa kulturer lyfts mer fram i undersökningen. Problemet med våld relaterat till hedern finns bland de invandrare som kommer till Europa från Mellanöstern (kurder, irakier, libaneser, afghaner och syrier) eller Nord- och Östafrika (marockaner, tunisier, egyptier, eritreaner och somalier). Också bland pakistanier, sikher, kosovaner och olika länders romer förekommer fenomenet. (Ala-Lipasti, 2009, s 17.)

1.4 Tidigare undersökningar

Det har gjorts flera tidigare undersökningar inom ämnet hedersvåld, speciellt i Sverige, eftersom man i Sverige har mera problem angående hedersvåld än till exempel i Finland och fått erfaras till och med hedersmord¹. Sofia Lundgren publicerade 2017 sitt examensarbete med titeln *Det straffrättsliga skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck mot kvinnor: reellt skydd eller fikonlöv?* Lundgren (2017) granskar svensk lagstiftning och utreder det straffrättsliga skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck mot kvinnor. Martina Persson publicerade 2014 sin undersökning med titeln *Om kvinnors utsatthet i polisutredningar gällande hedersrelaterat våld*. Persson (2014) har baserat sin undersökning på 13 olika polisutredningar och syftet har varit att studera kvinnors utsatthet i utredningar gällande hedersvåld.

I Finland publicerade polisstuderande Maarit Oksanen sitt lärdomsprov om hedersvåld i september 2017. Lärdomsprovets titel är *Kunnian liittyvän väkivallan tunnistaminen poliisityössä. Kunniamotiivi rikosilmoituksissa*². Oksanen (2017) har gjort en undersökning om hur man känner igen hedersmotivet i polisens skrivna anmälningar.

Ett annat lärdomsprov som publicerades i Finland i november 2017 är gjort av Maiju Haapala och Matleena Nenonen. Titeln på det lärdomsprovet är *Kulttuuri ei lyö, vaan ihmiset: Case-tutkimus kunniaväkivallan erityispiirteistä ja niiden tunnistamisesta rikostapauksessa*³. Haapala och Nenonen (2017) har studerat en specifik brottshändelse och har noggrant studerat detta fall. Syftet med deras undersökning har varit att ta reda på ifall det förekommit hedersvåld i det undersökta fallet, om hedersmotivet har haft betydelse i förundersökningen och vad man lärt sig från fallet. Jag använder mig av både Oksanens (2017) och Haapala & Nenonens (2017) lärdomsprovskällor till teoridelen i min undersökning, eftersom de har använt sig av bra källor i deras undersökningar gällande hedersvåld.

¹ Det som förändrade situationen var främst två fall av hedersmord, nämligen hedersmorden på Pela den 24 juni 1999 och på Fadime den 21 januari 2002. Dessa hedersmord innebar något av ett uppvaknande för många svenskar och öppnade mångas ögon för en okänd, och skrämmande kultur med helt främmande och annorlunda traditioner. (Hussein, 2017. s 396.)

² Identifiering av våld i anslutning till heder i polisarbetet. Hedersmotivet i brottsanmälningarna. (Min översättning)

³ Kulturen slår inte, människor gör: fallstudie om hedersvåldets särdrag och hur man identifierar hedersvåld i brottshändelser. (Min översättning)

2 HEDERSRELATERAT VÅLD

I detta kapitel kommer jag att redogöra för fenomenet hedersvåld, dess olika former, religion och kultur relaterat till hedersvåld samt lagstiftningen kring detta. Med hederskultur eller patriarkal kultur avses kulturer där kvinnans sexuella beteende och männens heder har en stark koppling till varandra, och där mannen är ansvarig över kvinnans eventuella överträdelser på detta området. (Hussein, 2017. s 34.) Jag tar även upp hur situationen är i Finland beträffande hedersvåld.

2.1 Heder och våld

Varje samhällstyp och varje historisk period präglas av sina speciella brott, vilket betyder att brotten förändras i takt med tiden. Till exempel dataintrång klassificeras idag som brottsligt, men för några tiotals år sedan var det inte så. Homosexualitet var tidigare brottsligt, men är det inte mera idag. Vissa brottstyper kan bli aktuella i och med blandning av olika folk och kulturer. Ett exempel på det är kvinnoförtryck som även benämns *hedersvåld*. För att förstå detta fenomen måste man gå närmare in på begreppet *heder*. Heder finns inom alla kulturer, vilket betyder att det är ett allmänt begrepp. Dock kan man associera till begreppet på helt olika sätt. En man som dödar sin dotter för att återskapa familjens förlorade heder, kan till exempel i Mellanöstern anses vara en hedervärd man som samhället beundrar. I det finländska samhället anses samma man däremot vara en brutal mördare. (Hussein, 2017. s 33.)

Heder kan kopplas till en person på två olika sätt. För det första kan det kopplas till en persons anseende på grund av god karaktär och för det andra på grund av att många människor anser att personen ifråga genom sitt handlande har åstadkommit någonting gott för vissa grupper av människor eller hela mänskligheten. Även bakom förskräckliga hedersmord anses heder ligga som grund till händelsen. I hederskulturer anses det att ens familj ska vara det viktigaste och det som ska prioriteras högst. Mannen i familjen har makten och ansvarar för familjen. Kvinnorna och barnen i familjen ska vara mannen underdånig och kan ses som egendom. Således blir mannens heder lika med familjens heder. Flickornas och kvinnornas goda uppförande ska vara ett tecken på att familjen är hedervärd och betrodd. Kvinnorna och flickorna kan genom sitt handlande förstöra familjens heder, och därför kontrolleras de hårt. Män som gör brott i hederns namn behandlas inte som brottslingar, utan är bara män som upprätthåller sina familjers heder. (Ala-Lipasti, 2009. s 21 – 22.) (Hussein, 2017. s 33.)

Till en flickas goda rykte i hederskulturer hör att flickan är oskuld, hon får inte sällskapa före äktenskapet, hon måste klä sig anständigt och anspråkslöst och tillbringa tid med

familjen. Hon bör inte tillbringa tid med pojkar som inte hör till familjen eller med män. Genom att få dåligt rykte kan flickan förstöra för familjs rykte. I många sammanhang ses lösa, heltäckande kläder som ärbara medan spända kläder, korta kjolar och uringade blusar kan ge signaler om lättillgänglighet. (Björktomt, 2012. s 179 – 186.) (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 62 – 63.)

I inledningen framkom en definition av hedersvåld. Förbundet för mänskliga rättigheter (2016) har formulerat en annan definition. Enligt Förbundet för mänskliga rättigheter (2016) är våld relaterat till heder sådant våld, genom vilket man försöker skydda eller återskapa familjens, släktets eller gruppens heder eller rykte. En våldsgärning anses vara berättigad av gärningsmannen, om man genom den kan återskapa den förlorade hedern (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 42).

En orsak bakom gärningarna kan vara att man misstänker att en person inte följer eller inte tänker följa regler tillhörande kön eller sexualitet. Ett opassande beteende kan vara felaktiga klädval eller felaktiga människoförhållanden. Oftast är det släktets kvinnor eller flickor som genom sitt handlande anses bete sig opassande. Gärningsmännen kan vara många och de kan verka i flera länder. Man använder sig även av sociala medier för att underlätta kontrollen över landsgränserna. Det problematiska är att offren inte får hjälp från sin familj, eftersom det anses vara berättigat inom släktet att använda våld för att återställa den förlorade hedern. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 18 & 63.)

För att kunna förstå hedersvåld behöver man förstå *gemenskapen* relaterad till den. Personer som kommit som invandrare till Finland betonar det positiva i gemenskapen och berättar om det stöd som bara ges av invandrare som kommit från samma land eller område. För dem betyder gemenskap de människor som gör samma sak som dem, bland annat hjälper nyinflyttade i Finland och erbjuder stöd för att lösa stridigheter inom familjen. Gemenskap kan ha olika betydelser i olika situationer. Till gemenskapen kan höra de som på något sätt intresserar sig för ens familjs angelägenheter eller bara de som är från samma kultur eller samma land. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 42.)

Hedersvåld benämns internationellt och nationellt som våld i vilket kvinnan blir offer. Ofta är det fråga om kvinnans sexuella renhet, och tanken är att genom våld försöka återupprätta den heder som funnits. Speciellt flickor och unga kvinnor blir hårt kontrollerade av gärningsmännen, eftersom de anses vara mer benägna att skada kulturens normer. Även kvinnor som skilt sig kontrolleras hårt. I vissa kulturer anses det vara emot kulturens norm att skilja sig, och därför blir skilda kvinnor automatiskt i zonen som granskas hårdare. Den

typiska gärningsmannen är kvinnans make, hennes pappa, broder eller en annan mansperson i släktet. Huvuduppgiften är att undvika eller ta bort skammen som kvinnan orsakat. De som utövar hedersvåld i det tysta är de som hör till gemenskapen. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 45 – 46.) (Lidman, 2015. s 198.)

2.2 Olika former av hedersvåld

Hedersvåld förekommer i både fysisk och psykisk form. Brott som kan höra ihop med hedersvåld i Finland kan vara följande: *lindrig misshandel, misshandel, olaga hot, skadegörelse, kränkning av kommunikationshemlighet, mord, försök till mord, medhjälp till mord, dråpförsök, olaga förföljelse, människohandel och förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa.* (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 140 – 141)

2.2.1 Fysiskt våld

Fysiskt våld kan till exempel vara slag, knuffar, dragande i håret, begränsande av rörelsefrihet, strypande eller sparkar. Orsaken till fysiskt våld är den samma som orsaken till psykiskt våld. Kvinnan har brutit mot någon norm, och det efterföljande straffet ges som böter eller hämnd. Man försöker inte heller tysta ner händelsen. Mannen skäms till exempel inte fastän det syns på hustrun att hon blivit misshandlad. Detta kan skilja hedersvåld från annat våld. I vardagen kan begränsningarna ta sig uttryck i att man inte får gå ut, inte gifta sig med vem man vill, inte bestämma över sin kropp eller sitt sexualliv och inte vara en del av samhället på grund av krav hemifrån. (Baianstovu, 2017. s 71.) (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 42 & 68 – 69.) (Sociala resursförvaltningen, 2013. s 39.)

Omskärelse av flickor och kvinnor eller könsstympning hör till en av de mer extrema gärningar som inkluderas i hedersvåld. Själva omskärelseritualen är en tusentals år gammal tradition, som har sitt ursprung i Afrika. Meningen är att begränsa kvinnans sexualitet, och kan således anses vara hedersvåld. Det finns flera former av omskärelse av kvinnor, Den mest brutala är omskärelsetypen nummer tre, även känd som *infibulation*. Vid infibulation tar man bort kvinnans klitoris, inre blygdläpparna och största delen av yttre blygdläppar. Efteråt sys såret ihop och kvar lämnas ett litet hål för menstruation och urin. Det är viktigt att kunna visa upp blodiga lakan efter bröllopsnatten, och för den skull sys många kvinnors underliv ihop. Hela processen med omskärelse är både smärtsam och traumatisk, och följderna av det kan vara långvariga hälsoproblem. (Hussein, 2017. s 47.) (Lidman, 2015. s 240 – 246.)

Den brutalaste formen av hedersvåld som kan följa efter att man brutit mot hederns regler och normer är hedersmord. Någon tillförlitlig internationell statistik finns inte. Enligt Förenta nationernas uppskattning kan det årligen röra sig om 5000 flickor och kvinnor som

blir offer för hedersmord. I verkligheten kan siffran vara mycket högre. I Finland har det inte kommit till myndigheternas kännedom om att det skulle skett hedersmord i landet, men 2015 gav Helsingfors tingsrätt Finlands första dom för förberedande av brott mot liv eller hälsa där hedersmotiv låg som grund för gärningsmannen. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 72 – 73.)

Enligt Sociala resursförvaltningen (2013) tar sig hedersrelaterat förtryck oftast inte uttryck i fysiskt våld, utan som en sista möjlighet när enbart kontrollen inte mera fungerar för att upprätthålla hedern. (Sociala resursförvaltningen, 2013. s 12.)

2.2.2 Psykiskt våld

Psykiskt våld tar sig uttryck i att begränsa, isolera, hota och tvinga någon när denne kontrolleras. Det som kontrolleras är familjens kvinnor och flickors uppträdande och hur de klär sig. Man kontrollerar även vem kvinnorna och flickorna umgås med och var de rör sig. Genom hot om att sprida dåligt rykte kan kvinnorna och flickorna hållas på rätt väg. Ett exempel på hur det fungerar i praktiken är att den utsatta flickans bröder sköter om kontrollen av flickan. Ifall det sker något snedsteg så rapporteras det om det åt flickans pappa. Kontrollen sköts även via brödernas vänner. Således är flickan omedveten om vilka situationer som kontrolleras. Denna brödrakontroll är inte helt oproblematisk, eftersom en del bröder inte samtycker att vara den som kontrollerar sin syster. Samtidigt förväntas att de ska utföra sin uppgift utan att klaga. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 51 – 53.) (Sociala resursförvaltningen, 2013. s 15.) (THL, 2012. s 6.)

Signaler som kan tyda på hedersvåld kan vara hot om att föras till hemlandet för att giftas bort, personen blir spottad på eller att man låser in personen till exempel på sitt rum. Även genom att begränsa en persons handlingsfrihet genom att tvinga personen att klä sig på ett visst sätt eller beslagta telefonen kan tyda på att ärendet är hedersrelaterat. Dock behöver det nämnas att man inte kan dra en slutsats om att det är frågan om hedersvåld ifall en signal uppfylls, utan det krävs en djupare utredning för att säkerhetsställa att det kan vara hedersrelaterat. (Åklagarmyndigheten, 2006. s 8 – 9.)

Skolan kan vara den enda platsen för flickorna där de kan känna sig säkra och trygga. I skolan kan de leva utan det rådande hedersförtrycket som finns i hemmen, speciellt om andra från familjen inte går i samma skola. (Sociala resursförvaltningen, 2013. s 22 & 32)

Eftersom kvinnans sexualitet och heder så starkt förknippas med varandra så måste flickan eller kvinnan ständigt övervakas. Genom övervakningen strävar man efter att förhindra följande beteenden hos kvinnan: att ha samlag innan giftermål, att ingå fel äktenskap, att inte

vågra tvångsgifte, att inte bli utsatt för våldtäkt eller incest och att inte vara lesbisk. (Hussein, 2017. s 46.)

2.3 Kultur och religion som grund för hedersvåld

Kultur har anknytning till två ord i latin, dels *colere* som betyder odla och dels *cultura*, som betyder förädling, bildning eller andlig ordning. Således är kultur något som odlats, producerats och förädlats genom människans levnadsgång, och något som förts vidare till nästa generation via inläring. På grund av det kan *kultur* som begrepp ha vida definitioner, eftersom det mesta av människans beteende och det som människan skapat kan inkluderas i det. Problematiskt blir det när kulturella traditioner inkorporerats i en religion och således blir en del av religionens etik och lärosystem. Många gånger är det svårt att särskilja på religion, kultur, seder och bruk. Speciellt Mellanösterns kulturer har traditioner som är starkt relaterade till religionen. På grund av detta uppfattas dessa traditioner som oföränderliga och eviga, och till exempel hedersmord och könsstympning anses inte vara fel, utan de är religiösa givna påbud. (Hussein, 2017. s 133 – 137.)

Diskussioner om hedersvåld är ofta problematiska, eftersom vissa etniska grupper oftast blir stämplade. Man oroas över invandrarkvinnor och upphöjer de allmänna åsikterna att det inom invandrarfamiljer alltid förekommer problem gällande jämlikheten. Hedersvåld är ändå inte ett fenomen som hör till en enskild grupp, kultur eller religion. Man kan inte heller namnge någon kultur som *hedersvåldskulturen*. Dock har heder en större betydelse i vissa kulturer, men också inom den gruppen finns det sådana som ifrågasätter hedersvåld. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 12 – 13.)

Många anser att till exempel kristendom och islam rättfärdiggör hedersvåld. I gamla testamentet i Bibeln kommer hederstankesättet klart fram. Dagens kristendom förespråkar ändå jämställdheten mellan kvinnan och mannen. Enligt islams läror är hedersmord fel, men koranens lag innehåller ändå normer och föreskrifter som härskar inom dessa grupperingar. Ifall man bryter mot dessa kan det orsaka hedersmord. Hedersvåld kan anses höra samman med religioner som starkt betonar traditioner och där det förväntas att kvinnan underordnar sig mannen, som i sin tur fungerar som familjens överhuvud. I grupper som har en sådan grundsyn så går kollektivet före den enskilde individen oavsett om det handlar om kristendom, judendom eller islam. Det kvinnoförtryck som dessa grupper utövar hittar inte sin grund i religionens skrifter. (Ala- Lipasti, 2009. s 30 – 31.) (Baianstovu, 2017. s 125 – 126.)

En viktig del i förebyggande av hedersvåld vore att ledare inom islam och kristendom tar avstånd från våldshandlingarna och anser dem vara fel. (Ala-Lipasti, 2009. s 31.) Det är ändå fel att tänka att våld har sin grund i någon kultur. Kulturen slår inte, men det gör människorna. (Lidman, 2015. s 194.)

2.4 Situationen i Finland gällande hedersvåld

Det är svårt att uppskatta hur mycket hedersvåld det förekommer i Finland, eftersom det är utmanande att föra statistik över fenomenet. Alla anmälningar kommer inte ens till polisen. Mod att anmäla om brott och polisens kunskap om att skriva dessa är mycket varierande. Andra orsaker till att hedersvåld inte kommer till myndigheters kännedom är myndigheters och yrkesmäns osäkerhet kring fenomenet och att det är svårt att identifiera det. (Lidman, 2015. s 187, 312.)

Enligt utredningen som förbundet för mänskliga rättigheter (2016) gjort framkommer det att de allmännaste brottsrubriceringar av alla som skrivits relaterade till hedersvåld i Finland är *misshandel* (18 anmälningar) och *olaga hot* (10 anmälningar). Vid olaga hot handlar det oftast om dråphotelser. I utredningen framkommer det bara en anmälan om *lindrig misshandel*, vilket kan betyda att lindriga händelser sällan kommer till polisens kännedom. Övriga brottsrubriceringar som utredningen innehöll är *ärekränkning* (3 anmälningar) och en anmälan om var och en av följande: *skadegörelse*, *kränkning av kommunikationshemlighet*, *mord*, *mordförsök*, *medhjälp till mord*, *anstiftan till mord*, *dråpförsök*, *olaga förföljelse*, *människohandel* och *förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa*. Utredningen innehåller inte alla anmälningar som skrivits relaterade till heder, utan bara dem som polisen har tolkat till att vara sådana. Av 53 stycken anmälningar föll ungefär en fjärdedel bort på grund av att polisen inte ansåg att det handlade om hedersvåld. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 141.)

På händelseplatsen behöver polisen göra en bedömning av hur offret behöver skyddas och om så är fallet ta med henne från platsen. Det är viktigt att använda sig av kunniga och neutrala tolkar ifall man misstänker att heder ligger till grund för något brott. Man borde undvika att använda personer inom familjen som tolk. Problematiskt är det på mindre orter där språket som behöver tolkas pratas av få personer, vilket kan betyda att tolken och offret känner varandra. Det leder i sin tur till att information om vad som hänt når ut till hela gemenskapen. I mån och möjlighet bör kvinnliga tolkar användas vid tolkning åt kvinnor, eftersom kvinnor sällan berättar om till exempel sexuella övergrepp åt en man. (Brottsförebyggande rådet, 2012. s 34 & 47.)

2.5 Finländsk lag och hedersvåld

I finländsk lagstiftning har man ingen skild paragraf som behandlar våld relaterad till heder. Dessa våldshandlingar behandlas på samma sätt som övrigt våld. Vid till exempel hedersmord så blir gärningsmannen enligt strafflagen skyldig till mord eller dråp. Misshandelsfall ändrar inte automatiskt till allvarligare eller lindrigare bara för att motivet har varit i anslutning till heder. Dock kan det vid hedersvåld tillämpas skärpningsgrund. En av dessa är ifall brottet är planmässigt. (Förbundet för mänskliga rättigheter, 2016. s 20.) (Lidman, 2015. s 203.) (Tauro & Van Dijken, 2009. s 140 – 144.)

Angående könsstympling av kvinnor så är gärningen i sig själv inte kriminaliserad i Finland. Man har ett flertal gånger försökt få till stånd en lagförändring gällande könsstympling, men det har inte gått vidare från riksdagen. Man har ansett att könsstympling uppfyller kriterierna för misshandel och grov misshandel. Fall om könsstympling har heller inte varit under utredning i Finland, och det anses att strafflagens bestämmelser om misshandel och grov misshandel ger ett tillräckligt skydd. (Lidman, 2015. s 249.)

3 FENOMENOGRAFIN SOM UNDERSÖKNINGSMETOD

Jag har valt att använda mig av metoden fenomenografi i min undersökning. Det kan anses vara den mest användbara metoden i den här undersökningen, eftersom kärnpunkten i undersökningen är att ta reda på andras uppfattningar om hedersvåld. Som stödvetenskap vid tolkning av uppfattningar som framkommer i undersökningen använder jag mig av hermeneutik. Hermeneutik betyder ungefär tolkningslära och är numera en vetenskaplig riktning inom vilken man studerar, tolkar och försöker förstå grundbetingelserna för den mänskliga existensen (Patel & Davidson, 2011. s 28). Denna tolkning av uppfattningar är en väsentlig del av min undersökning. I det följande går jag djupare in på fenomenografi och hermeneutik.

3.1 Fenomenografi

Fenomenografien är en forskningsmetodologisk ansats som är relaterad till hur människor *uppfattar* saker och ting i en viss situation där det uppfattade innehållet är det centrala. Fenomenografien är således en ansats som vill göra verkligheten såsom den uppfattas så stor rättvisa det överhuvudtaget är möjligt. (Kroksmark, 2007. s 5.)

Uppfattning är fenomenografins mest centrala begrepp eftersom den syftar på den vetenskapliga nivån och ger speciell betydelse åt *kunskap*. Kunskap får då innebörden att förstå eller få insikt om det som upplevts, iakttagits eller erfarits. Inom fenomenografi förklaras det som *första ordningens perspektiv* och *andra ordningens perspektiv*. Första

ordningens perspektiv går ut på att undersökaren försöker återge de uppfattningar som deltagarna i undersökningen har om det som undersöks. Andra ordningens perspektiv granskar uppfattningarna på ett djupare plan, genom att undersökaren försöker tolka uppfattningar i relation till det undersökta. Undersökaren tar reda på varför det undersökta uppfattas på ett visst sätt och vad som ligger bakom, och vilken betydelse det undersökta får i ljuset av de olika uppfattningarna. (Kroksmark, 2007. s 6 – 8.) (Rissanen, 2006. s 36.)

När människan uppfattar något fenomen så behandlar hen detta subjektivt, beroende på vilket perspektiv hen har i den levda världen. I och med att människan ständigt upplever nya sinnesintryck som strömmar genom människan likt en film i en projektor så kan man inte erfara ett fenomen som man redan erfarit en gång tidigare. Det går att behandla samma objekt flera gånger men aldrig med samma erfarenhet som första gången. Det kan liknas vid liknelsen att aldrig kunna stiga ner i samma flod två gånger, eftersom vattenmassorna rör på sig konstant. (Kroksmark, 2007. s 9.)

Förenklat kan man säga att en fenomenografisk undersökning är när undersökaren väljer att studera ett ämne som det råder olika uppfattningar om. Sedan läser undersökaren in sig på ämnet och utarbetar en frågeställning på basis av den fenomenografiska metoden. Därefter följer intervjuer med människor, som alla lyfter fram sin egen uppfattning om det undersökta, och slutligen klassificeras uppfattningarna enligt betydelsen som det undersökta får i ljuset av de olika uppfattningarna. (Ahonen, 1994)

3.2 Hermeneutik

Eftersom man i fenomenografisk undersökning använder sig av tolkning, bör undersökaren beakta hermeneutiken och använda den som stödvetenskap i undersökningen. Hermeneutik är en vetenskapsfilosofi som poängterar rätt tolkning och läran om förståelse. Hermeneutik kan även benämnas *tolkningslära*, eftersom det betonar på vilket sätt man kan tolka och förstå en betydelse. (Jyväskylän yliopisto, 2015.)

Inom hermeneutiken är man intresserad av att förstå andra människor och den egna levnadssituationen genom att tolka hur människans liv och existens tar sig uttryck i det talade och skrivna språket samt genom människornas handlingar. (Patel & Davidson, 2011. s 29).

Hermeneutiken ser kunskap som en process, i vilken man gång på gång tolkar och förnyar kunskapen. Denna pågående process att tolka benämns inom hermeneutiken för den hermeneutiska spiralen. Genom att använda spiralen kan man öka den egna förståelsehorisonten angående ett fenomen. Vid den hermeneutiska tolkningen finns det inte någon bestämd start- eller slutpunkt. Man förstår ett fenomen, därefter för man en dialog

med någon om fenomenet. Sedan tolkar man informationen som fås genom dialogen, vilket leder till att man fått en ny förståelse om fenomenet. På detta sätt fortsätter tolkningen av fenomenet. (Jyväskylä yliopisto, 2015.) (Patel & Davidson, 2011. s 30.)

4 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel redogör jag för vilken metod jag använder mig av i undersökningen och genomförande av metoden. Vidare presenteras teorin bakom analysen för arbetet, för att man ska kunna förstå hur jag gått tillväga för att komma fram till resultatet av arbetet. Därefter tas undersökningens reliabilitet, validitet och forskningsetik upp.

4.1 Materialinsamlingsmetod

Min undersökning är en kvalitativ undersökning med fenomenografi som metod och intervjuer som materialinsamlingsmetod. Den kvalitativa forskningens resultat gestaltas i ord – karakteristisk, berättelser, argumentation och så vidare. Kvantitativ forskning försöker besvara frågor om antal och mängd, kvalitativ om egenskaper och sorter. I den kvantitativa ansatsen ligger teorier i centrum, medan i den kvalitativa ligger människan och hennes värld i centrum. (Carlström & Carlström Hagman, 2006. s 124.)

För att ta reda på hur man som polis i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen har jag valt att intervjua två poliser som är sakkunniga inom ämnet. Båda har haft arbetsuppgifter där de kommit i kontakt med hedersvåld och har således lärt sig om fenomenet via sina arbetsuppgifter. Följaktligen har båda personerna kännedom om både polisverksamhet och hedersvåld.

Intervjun kan anses som en metod att samla information. Den som intervjuas kan benämnas respondent eller informant. I och med att intervju kan fungera som metod för att samla information, så ställs vissa krav på hur den ska genomföras, bearbetas och tolkas. Oftast är det personen som ska utföra intervjun som tar kontakt med informanten och kommer överens om en passande tid. Själva intervjun är ett samspel mellan två personer, där en ställer frågor och den andre besvarar frågorna. Situationen kan beskrivas som växelverkan mellan en sändare och en mottagare, där sändaren är den som håller i trådarna för intervjun. Det är viktigt för den som intervjuar att denne är medveten om faktorer som kan påverka intervjun. Dessa faktorer kan vara yttre faktorer, som till exempel frisyr och klädsel, men även intellektuella faktorer, såsom språk och ordval. Intervjuaren bör även fundera över frågor som undveks av informanten eller frågor som påverkar dennes kroppsspråk. (Carlström & Carlström Hagman, 2006. s 185 – 188.)

Det finns olika typer av intervjuer. En kvalitativ forskningsintervju utförs på ett fåtal personer där man fokuserar på samtalet mellan intervjuaren och informanten. Den kan vara ostrukturerad, men oftast har intervjun någon typ av struktur med färdiga frågor eller viss ordning på områden som ska behandlas. Strukturerade intervjuer görs ofta i samband med en intervju av en större grupp personer och är således användbara i kvantitativa undersökningar. En vanligt förekommande typ av intervju är den med öppna frågor, eller semistrukturerad som den även benämns. (Henricson, 2012. s 165 – 167.)

Jag valde att använda mig av semistrukturerad intervju, eftersom jag anser att den är den mest lämpliga intervjumetoden när fenomenet hedersvåld undersöks. Se bilaga 1 för mer detaljer om intervjufrågorna. Informanten får fritt förklara sin uppfattning om ett problem och kan resonera med sig själv under intervjun. Personen kan även beskriva olika samband som hen anser viktiga för beskrivningen av ett fenomen. Min strävan har varit att öppna upp för diskussion med informanterna och således få reda på deras uppfattning om hedersvåld i Finland, dock utan att styra de tillfrågades svar för mycket. (Lantz, 2013. s 43.)

Fördelen med semistrukturerade intervjuer är att intervjuaren kan anpassa sig enligt svaren och behöver inte följa någon specifik ordning. Den som utför intervjun har på förhand gjort upp vilka områden som ska behandlas, men man ger stor frihet åt informanten att själv välja svaret. Syftet med kvalitativ intervju är att upptäcka informantens uppfattning om något fenomen. Det betyder att man inte kan färdigställa svarsalternativ åt informanten eller slå fast vad rätta svaret är. Genom att använda sig av semistrukturerade intervjuer får man kanske inte så djup kunskap om fenomenet, men man får åtminstone bredare kunskap om fenomenet. (Ahrne & Svensson, 2015. s 38.) (Patel & Davidson, 2011. s 82.)

Mina två intervjuer utfördes med hjälp av videosamtal, på grund av oskäligt långt avstånd till mina informanter. Videointervju kan tillämpas i och med att man som intervjuare även via videointervju kan lägga märke till yttre omständigheter som kan påverka resultatet, till exempel kroppsspråk. Intervjuernas längd var 30 – 40 minuter vardera. Tillsammans uppgick det transkriberade materialet till 20 sidor text. Före intervjuerna säkerställdes ljudkvaliteten genom att provinspela korta stycken från videosamtalet. I samband med avslutningen av båda intervjuerna så gjordes en överenskommelse om att jag kan kontakta mina informanter vid oklarheter gällande intervjusvaren. En intervju gick på finska och en på svenska och jag har själv översatt svaren från finska intervjun.

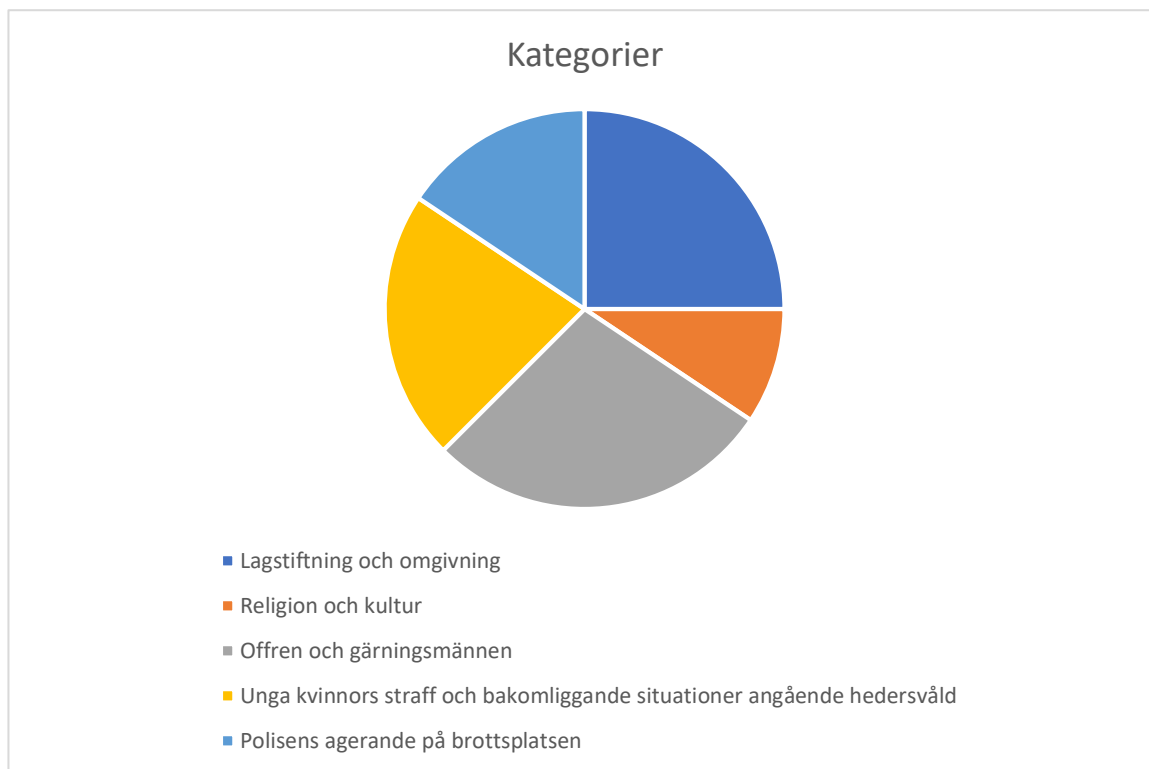
4.2 Analys

Efter att det empiriska materialet insamlats följer analysen av materialet. För att skapa en vetenskaplig analys kan tre olika handlingar användas, nämligen sortering, reducering och argumentering. Vid sortering försöker undersökaren ordna sitt material. Detta görs genom att läsa genom materialet om och om igen och samtidigt dela upp det i mindre bitar. En förutsättning för att lyckas med sortering vid analys är att undersökaren läser materialet som om hen inte kände till det. Vid sortering bör undersökaren ”koda” sitt material, genom att strecka under viktiga saker och tillägga små kommenterar om likheter och olikheter. (Ahrne & Svensson, 2015. s 220 – 225.)

Vid reducering av det insamlade materialet väljer undersökaren vad hen tar med och vad som väljs bort. En stor del av materialet kommer inte till användning, men tanken är att skapa en god representation av materialet. De stycken som undersökaren finner mera intressanta, bör hen spara och lyfta fram i undersökningen. Även de stycken som problematiserar undersökarens allmänna bild ska tas i beaktande, för att inte få ett alltför enkelspårigt resultat av materialet. Vid reduceringen är det viktigt att minnas den ursprungliga problemställningen, för att inte tappa koncentrationen på de frågeställningar som materialet är insamlat för att besvara. (Ahrne & Svensson, 2015. s 228 – 229.) (Carlström & Carlström Hagman, 2006. s 310.)

Sista fasen argumentering innefattar att materialet blir formulerat som kunskap. Vid argumentering uttalar sig undersökaren om uppfattningarna som hen undersökt, i relativt allmänna och formella ordalag. Undersökaren uttalar sig med hjälp av teoretiska begrepp, som hittas från erkänd teori. På detta sätt kan ett argument skapas, vars syfte är att övertyga. (Ahrne & Svensson, 2015. s 231 – 235.)

I min analys av det insamlade materialet så började jag med att läsa materialet upprepade gånger. Stycken som var intressanta understreckades i enlighet med Ahrne & Svensson (2015). Dessa stycken delades in i kategorier, som motsvarade uppfattningar om det ämne som undersökts. I figur 1 presenteras de olika kategorierna som analysen ledde till. Cirkels bitar motsvarar kategoriernas omfattning i resultatkapitlet.

Figur 1: En figur över undersökningens analyskategorier

4.3 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet betyder tillförlitlighet till instrumentet eller metoden med vilken man samlar information till undersökningen. Något som undersökaren behöver ta i beaktande vid intervjuer gällande reliabiliteten är den så kallade intervjuareffekten som kan uppstå. Med det menas att undersökaren kan påverka slutresultatet genom sitt uppträdande. Den som intervjuas kan förstå, både medvetet eller omedvetet, att vissa svar förväntas av dem och således uppger man inte det sanna svaret. (Patel & Davidson, 2011. s 103 – 105.)

Genom att noggrant redogöra för vilken materialinsamlingsmetod och tillvägagångssätt jag använt mig av så har jag hållit reliabiliteten på en god nivå i min undersökning. Båda intervjuerna som jag utförde bandades in och transkriberades i efterhand, för att enklare kunna analysera materialet. Enligt Patel och Davidson (2011) så är registrering i form av ljud eller ljud och bild ett sätt att höja intervjuens reliabilitet, eftersom man upprepade gånger kan återgå till det samlade materialet för att kontrollera att man uppfattat saken korrekt. (Patel & Davidson, 2011. s 101 – 102.)

Validitet handlar om vad undersökaren påstår sig undersöka, och vad man faktiskt undersöker. Validitet kan även benämnas likhet mellan resultat och verklighet. Det finns ett visst samband mellan validitet och reliabilitet som gör att man som undersökare inte enbart kan fokusera på det ena och låta bli att fokusera på det andra. Patel och Davidson (2011)

redogör på ett bra sätt för sambandet mellan validitet och reliabilitet vid kvalitativa undersökningar, ”om jag vill mäta intelligens och tar ett måttband och mäter huvudets omkrets, blir mätningen tillförlitlig men det är inte därför mera säkert att jag därmed har mätt intelligensen”. (Patel & Davidson, 2011. s 101 – 102.)

Det finns flera olika sätt att kontrollera validiteten hos instrumentet eller metoden som man använder sig av. De två mest vanliga är *innehållsvaliditeten* och den *samtidiga validiteten*. Innehållsvaliditeten kopplas ofta till teoridelen i undersökningen. Förenklat kan den förklaras att man som undersökare hittat begrepp i sin litteratursamling som är aktuella för undersökningen, och på basis av dessa utarbetar man frågor för sin intervju eller enkät. Samtidiga validiteten betyder att man prövar sin metod på en grupp av människor som liknar den grupp av människor som kommer att undersökas, för att kunna kontrollera resultaten med det som man är ute efter att mäta. (Patel & Davidson, 2011. s 102 – 103.)

I min undersökning har jag inte i enlighet med samtidig validiteten prövat min metod på andra människor än de som deltagit i undersökningen. Däremot har jag låtit andra ta del av mina intervjufrågor för att klargöra om frågorna förstås på rätt sätt. Således har jag mätt validiteten på undersökningens intervjufrågor. Jag har även skickat en ungefärlig mall innehållande intervjufrågor åt mina informanter, eftersom jag anser att det gynnar validiteten i undersökningen om informanterna på förhand kan förbereda sig angående huvudteman som ska behandlas under intervjun.

För att hitta passande informanter till min undersökning frågade jag mig runt vid olika ställen. Vissa personer tackade nej, men kunde samtidigt ge andra alternativ om möjliga informanter. Med tanke på undersökningens validitet så kan nämnas att jag utförde en intervju på ett annat språk än mitt modersmål, vilket medförde att jag var tvungen vara noggrann med transkribering och analysering av det samlade materialet.

4.4 Forskningsetik

På ett samhällsmässigt plan är det nödvändigt att forskning bedrivs, både för människors och samhällets utveckling. För den skull har man gjort upp principer kring forskning, så som att den bör inriktas på väsentliga frågor och att den håller hög kvalitet. Dessa principer finns till för att hjälpa den som planerar en forskning eller undersökning. Dock behöver de inte innebära ett heltäckande skydd för forskningen eller undersökningen. De finns ej heller till för att ersätta forskarens eget ansvar eller egna bedömningar, utan snarare är meningen att principerna fungerar som grund för forskaren och underlättar dess arbete. Principerna är

informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet, 2002. s 5 – 6.)

Informationskravet betyder att undersökaren förklarar syftet med undersökningen för dem som berörs. Det bör göras både skriftligt och muntligt. Dock finns det ingen regel på hur detaljerad informationen behöver vara. I min undersökning skickades informationen gällande undersökningen först skriftligen ut före intervjun, och sedan i början av intervjun förklarades ännu muntligen för den som blev intervjuad vad syftet är. Deltagarna fick själv välja ifall de ställde upp i undersökningen eller lät bli. På så sätt uppfylldes kravet på frivilligt deltagande i undersökningen. Innan jag hittade passande informanter till undersökningen så fick jag flera nekande svar, vilka jag accepterade för att följa de krav som ställs på en undersökning. (Vetenskapsrådet, 2002. s 7.)

Samtyckeskravet går ut på att deltagarna i en undersökning själva har rätt att välja om de deltar eller inte i undersökningen. Denna princip är något flexibel, eftersom det beror på undersökningens karaktär ifall samtycket behöver efterfrågas. Vid till exempel insamling av information via massmedia så krävs inget samtycke av deltagaren. Jag har gett möjlighet åt mina informanter att ta del av undersökningen innan den publiceras, för att kunna korrigera möjliga brister i undersökningen. (Vetenskapsrådet, 2002. s 9.)

Konfidentialitetskrav betyder att känsliga uppgifter som berörs av undersökningen bör behandlas på ett betryggande sätt. Till exempel personuppgifter bör hanteras med största möjliga konfidentialitet. Eftersom fenomenet *hedersvåld* är ett känsligt ämne, så har jag valt att inte gå ut med någon annan information om informanterna än att de är poliser. Genom det här kan utomstående inte binda ihop informanterna till någon skild person. (Carlström & Carlström Hagman, 2006. s 173.)

Den fjärde och sista principen är nyttjandekravet. Med det menas att man inte får använda insamlade uppgifter om enskilda personer i annat syfte än forskningsändamål. Ett exempel är att man inte får använda respondenters personuppgifter som grund för något beslut som direkt påverkar personens liv. Det kan vara fråga om beslut om vård eller tvångsintagning. (Vetenskapsrådet, 2002. s 14.)

Eftersom det är på undersökarens eget ansvar på vilket sätt undersökningen utformas och resultatet publiceras, så har jag strävat efter att utföra en trovärdig undersökning. Trovärdighet hos en forskning bygger på att forskningen är systematisk, noggrann och rigoröst gjord, och att man som forskare kan visa detta för läsaren (Ahrne & Svensson, 2015. s 91). Till trovärdighet hör även att man som undersökare läser in sig på det ämne man

undersöker och behärskar den metod vilken undersökningen utförs med. Avvikelse från en trovärdig forskning, eller god forskningssed, kan vara att inte bevara rådata som fås genom intervjuer eller att man låter bli att publicera resultat som inte stöder det egna intresset. (Ahrne & Svensson, 2015. s 91.) (Carlström & Carlström Hagman, 2006. s 171.) (Eriksson & Helgesson, 2013. s 37 – 38.)

5 UPPFATTNINGAR OM HEDERSVÅLD

I detta kapitel presenterar jag det resultat som jag fått fram till följd av analysen av det insamlade materialet. Resultatet är sorterat enligt informanternas uppfattningar under mindre temarubriker. Resultatet presenteras med citat från intervjun med informanterna. Informanterna är namngivna med bokstäverna A och B.

5.1 Lagstiftning och omgivning

Under detta tema presenteras hedersvåld i förhållande till finländsk lagstiftning. Vidare redogörs för i vilken omgivning hedersvåld utövas och i vilken man således med större sannolikhet kan möta fenomenet.

Exempel 1:

De här hedersbrotten kan ju vara i princip vilket brott som helst, det kan vara allt från olika typer av våldsbrott till tvångsäktenskap, som igen fyller rekvisitet för människohandel. Informant A

Exempel 2:

I själva verket kan brottsrubriceringarna vara vilka som helst, eftersom hedersvåld grundar sig på motivet. I princip allt som uppfyller kriterierna för ett brott från att begränsa en persons frihet till skada en persons fysiska integritet. Informant B

Exempel 3:

Jag tror att fenomenet hedersvåld kommer fram via något direkt misshandelsfall. Andra sätt är att hålla henne inlåst någonstans, och då kan det ju vara olika brottsrubriceringar, såsom frihetsberövande och olaga tvång. Även människohandel kan bli tillämpligt, ifall man gifter bort unga kvinnor för att återupprätta hedern. Informant A

Exempel 4:

De kan vara misshandel, olaga hot, dråp, mord och försök till dessa. Det kan även vara olaga tvång. Informant B

Enligt exempel 1 – 4 framkommer det tydligt att hedersvåld inte anknyts till någon skild rubricering i finsk lag, utan det kan uppfylla många olika brottsrubriceringar. Enligt Förbundet för mänskliga rättigheter (2016) i kapitel 2.5 så specificeras eller behandlas brott relaterade till heder inte som en form av våldsbrott med egen rubricering, men strafflagens kriterier uppfylls även vid fysiskt våld, där hedersmotivet är till grund för händelsen. Även Lidman (2015) och Tauro & Van Dijken (2009) stöder uppfattningarna att finländsk lagstiftning saknar en skild paragraf som behandlar våld relaterad till heder i kapitel 2.5. I kapitel 2.4 är Förbundet för mänskliga rättigheters (2016) utredning om de brott som utretts i Finland i anslutning till hedersvåld.

Slutsatsen av informanternas uppfattningar är således att finländsk lagstiftning saknar en skild brottsrubricering gällande hedersvåld, och att brottet i sig självt kan vara vilket som helst. Bara för att en skild brottsrubricering saknas så betyder det inte att fenomenet inte förekommer i det finländska samhället.

I exempel 5 uttrycker informanten möjligheten att kriminalisera hedersbrott i finsk lag.

Exempel 5:

Men det att man på något sätt skulle kriminalisera hedersbrott skilt, det är sen en omöjlig sak, eftersom det är så brett. Jag vet inte om det varit på agendan någon gång, men det skulle kanske vara en möjlighet att ta hedersbrott och använda det som skärpningsgrund. Informant A

Exempel 6:

Och vårt rättssystem känner inte till sådant, utan då börjar man fundera på vem som är gärningsmän, vem är anstiftar och medhjälpare. Informant B

I exempel 6 nämner informant B hur det finska rättssystemet fungerar när det är frågan om hedersbrott.

Exempel 7:

Nå det är ju ett brott i nära förhållande, alltså i hemmet som det händer. Könsstympningar och tvångsäktenskap sker däremot vanligtvis i ett annat land. Informant A

Exempel 8:

Enligt min åsikt finns det ingen speciell plats, men jag anser hedersvåld vara en form av familjevåld, eller våld i nära relation, och såtillvida

sker största delen av våldet i hemmet och inom familjen. Dock kan till exempel misshandeln ske var som helst, det behöver inte ske i hemmet.

Informant B

I exempel 7 – 8 lyfter båda informanterna fram hemmet som en plats där största delen av hedersvåld utövas. Enligt Sociala resursförvaltningen (2013) i kapitel 2.2.2 så kan skolan vara den enda plats där flickorna kan känna sig trygga, eftersom de slipper hemmets rådande hedersförtryck. I kapitel 2.1 framkommer det enligt Förbundet för mänskliga rättigheter (2016) att hedersvåld kan utövas även över landsgränserna. Detta stöder A:s uppfattning i exempel 7 där hen menar att könsstympning och tvångsäktenskap vanligtvis sker i ett annat land.

Slutsatsen av informanternas uppfattningar är att hemmet är den plats där hedersförtrycket är som värst. Det kan man som polis ha i åtanke när man utför tjänsteuppdrag där man befinner sig i någons hem. Dock kan man inte stirra sig blind på hemmet som plats där hedersvåld förekommer, eftersom fenomenet utövas över landgränserna.

5.2 Religion och kultur

Under detta tema presenteras hur informanterna uppfattar hedersvåld i anknytning till olika religioner och kulturer.

Exempel 9:

Nå det förekommer ju mera i kulturer, man måste alltid vara försiktig att säga att det direkt skulle vara anknutet till någon religion. Med till exempel de här könsstympningarna så finns det ingenstans skrivet i någon religion att det här ska ske, utan det är mera en kulturell sak som förekommit redan oberoende av religionen, men det är klart att det förekommer mera i Mellanöstern, arabländerna och vissa afrikanska länder. Informant A

Exempel 10:

Man tänker att det här fenomenet på något sätt skulle höra ihop med islamska tron, men jag skulle säga att det är den patriarkala kulturen som är poängen här. Sedan vet jag inte om patriarkala kulturen är samma som islamska tron, men man kan inte rakt säga att hedersvåld hör till någon religion. Informant B

Exempel 11:

Sen är det ju lite på hur man ser på hedersvåld, eftersom man även bör definiera vad heder är. Det jag pratar om är specifikt anknutet till patriarkala kulturer där kvinnans kyskhet är det som måste övervakas.

Informant B

I exempel 9 – 11 ser man klart att informanternas uppfattningar är den att hedersvåld inte ska definieras till någon speciell religion. Detta stöds av Baianstovu (2017) som i kapitel 2.3 skriver att hederskulturen inte har sin grund i någon bestämd religion som kristendom eller islam. Dock hör den samman med religiositet som starkt betonar traditioner och där det förväntas att kvinnan underordnar sig mannen, som i sin tur fungerar som familjens överhuvud.

Uppfattningarna stöds även av Hussein (2017) i kapitel 2.3 där hon skriver om problemen när kulturella traditioner inkorporerats i en religion. Dessa traditioner som inte grundar sig religionens skrifter kan därmed bli en del av dess lärosystem. Lindman (2015) i kapitel 2.3 menar att inget våld kan grunda sig enbart på kulturen, utan det finns flera faktorer som inverkar. Ala-Lipasti (2009) skriver i kapitel 2.3 att hedersmord inte är tillåtet enligt islams läror, men att det sker till följd av att rådande normer bryts.

Slutsatsen av informanternas uppfattningar är att man inte direkt kan säga att hedersvåld hör ihop med någon religion. Informant B menar att hedersvåld hör ihop med patriarkala kulturer, vilket betyder kulturer där män har den primära makten och de flesta ledande positioner inom samhället. Således kan det anses att religioner utnyttjas för att rättfärdiggöra hedersvåld.

5.3 Offren och gärningsmännen

Detta tema fokuserar på offren och gärningsmännen och vilka beteenden som kan upptäckas hos offret av hedersvåld. Vidare presenteras möjliga varningssignaler som man kan ta fasta på.

Exempel 12:

Jag ser det som viktigt att man förstår hela den här problematiken och tar i beaktande att hedersbrotten vanligtvis inte utförs av bara en person, utan de facto styrs av en större grupp människor, liksom familjen eller den utvidgade familjen. Informant A

Exempel 13:

Om man till exempel pratar om ett misshandelsfall eller andra fall som berör den fysiska integriteten, så finns där kanske bara en aktiv

gärningsman, men ändå deltar flera från familjen i saken. Hotet avvärjs inte heller genom att plocka bort den aktive gärningsmannen, eftersom det här fenomenet är våld som utövas av ett kollektiv. Således fortsätter någon annan våldsutövningen ifall aktiva gärningsmannen plockas bort. Informant B

Exempel 14:

Närmaste handlingarna sker av antingen föräldrarna eller syskonen, bröderna vanligtvis. Informant A

Exempel 15:

Ofta kan det vara att mamman i familjen inte ingriper i saken, hon vet vad som händer men väljer att inte göra någonting. Alltså är gärningsmännen många, olika och i olika roller. Informant B

I exempel 12 – 15 nämner informanterna entydigt att bakom hedersvåld finns en större helhet. Aktiva gärningar kan skötas av en person, men i saken finns flera personer som påverkar utan att aktivt inverka. Enligt Social resursförvaltningen (2013) i kapitel 2.2.2 är det oftast pojkar i familjen som får ansvaret att kontrollera sina systrar och kvinnliga släktingar. Pojkar i dessa kulturer har överlag större handlingsfrihet, men tvingas dock att följa familjens regler om kontroll fastän de inte samtycker till det. Således blir pojkarna tvingade av familjen eller släktet att bli en del av hederssystemet. Förbundet för mänskliga rättigheter (2016) lyfter fram i kapitel 2.2.1 den typiska gärningsmannen som kvinnans make, hennes pappa, broder eller en annan mansperson i släktet.

Slutsatsen av informanternas uppfattningar gällande gärningsmän är att hedersvåld utövas kollektivt, men aktiva gärningar brukar skötas av en person. Således hjälper det inte att rikta in sig enbart på den aktiva personen, utan det förebyggande arbetet måste även nå ut till den gemenskap som i det tysta utövar hedersvåld.

Exempel 16 och 17 behandlar offrets beteende, men eftersom situationerna kan variera kraftigt så är det svårt att nämna något specifikt hos offrets beteende. Informant A menar att de som växt upp i Finland har en större kännedom om sina rättigheter än de som är inflyttade. Ala-Lipasti (2009) stöder i kapitel 2.1 informant B:s uppfattning i exempel 17 där informanten menar att offret oftast är underdånig fenomenet *hedersvåld* och undviker att anmäla om det skedda.

Exempel 16:

Ifall offret har växt upp och gått i skola i Finland så har de en större kännedom om sina rättigheter och kan protestera lättare mot sådant här än de som är inflyttade till Finland. Informant A

Exempel 17:

Det här är svårt att säga, eftersom situationerna är så olika. Offret betar sig oftast på det sättet att hon är underdånig detta, och oftast kommer inte saken till polisens kännedom genom att offret anmält det. Informant B

Av informanternas uppfattningar i exempel 16 – 17 kan man dra den slutsatsen att offer underordnar sig när det gäller hedersvåld och vill inte anmäla saken vidare. Dock är det svårare att upptäcka de offer som inte växt upp i Finland, eftersom de som inflyttade inte känner till sina rättigheter lika bra som de som växt upp i Finland. Således kan man anta att de inte protesterar i lika stor grad när de behandlas fel.

I exempel 18 – 20 nämner informanterna om varningssignaler som en utomstående kan ta fasta på från offrets sida. Enligt informant B i exempel 19 så kan det handla om att någon alltid följer offret till och från skolan, eller som sista utväg att offret anmäler åt polisen. THL (2012) stöder i kapitel 2.2.2 informant B:s uppfattning om kontrollerad skolväg. Åklagarmyndigheten (2006) tar i kapitel 2.2.2 upp andra signaler som kan tyda på hedersvåld, till exempel om personen blir spottad på eller inlåst på sitt rum.

Exempel 18:

Via skolhälsovårdaren kommer det indikationer om att det här förekommer och det kan visa sig att flickan tvingas hållas inne eller att man tar henne bort från skolan. Informant A

Exempel 19:

En varningssignal kan vara att till exempel en broder till flickan alltid följer henne till och från skolan. Informant B

Exempel 20:

Att offret anmäler åt polisen ser ut att vara den sista möjligheten för denne, och tanken är inte att straffa gärningsmännen, utan att slippa bort från kontrollen. Informant B

Slutsatsen av informanternas uppfattningar i exempel 18 – 20 är att det finns konkreta saker som kan tyda på hedersvåld, såsom avslutad skolgång eller kontrollerad skolväg. Att göra

anmälan till polisen kan vara den sista möjligheten för offret att undkomma hedersvåld. Således kan man anta att polisanmälan är en situation där offret verkligen ropar på hjälp i jämförelse med en situation där offrets skolväg kontrolleras och offret underkuvar sig kontrollen.

5.4 Unga kvinnors straff och bakomliggande situationer angående hedersvåld

Under detta tema lyfts orsaker till att flickor och kvinnor blir utsatta för hedersvåld fram. Vidare presenteras möjliga straff ifall man bryter mot normer och regler som är gällande i dessa kretsar.

Exempel 21:

Det är vanligtvis fråga om att flickorna är för aktiva och kanske har en pojkvän utanför sin egen kulturkrets, det kan vara en trigger som man inte godkänner. Det kan även vara opassande klädsel när flickorna tagit modell av omgivningen. Informant A

Exempel 22:

I vissa kretsar kan diskussion med personer av det motsatta könet vara oacceptabelt, och ifall det varit fråga om beröring eller någon typ av fysisk kontakt kan det vara riktigt illa. Informant B

Exempel 23:

Nuförtiden tas och delas bilder via mobiltelefonen, och bilder som delats där till exempel handleder syns kan vara skamliga i vissa kulturer. Det kan leda till hedersvåld, alltså skammen som orsakats måste tvättas bort. Bilder som visar mera hud eller till och med nakenbilder är redan väldigt dåliga. Informant B

Enligt informanterna i exempel 21 – 23 så kan orsakerna till att unga kvinnor utsätts för hedersvåld vara lindriga ur västerländskt perspektiv. Det kan vara en pojkvän utanför sin egen kulturkrets, felaktiga klädval, eller att man umgås med personer av motsatt kön. Uppfattningen i exempel 21 får stöd av Björktomta (2012) i kapitel 2.1 som skriver om pojkvänsförbud och klädsel för flickor. Enligt Björktomta (2012) anses pojkvän ofta som ett hot mot familjehedern och det är inte möjligt att välja någon som inte familjen godkänner.

Slutsatsen av informanternas uppfattningar i exempel 21 – 23 är att det kan handla om småsaker som ligger till grund för hedersvåld. Informant B nämner i exempel 23 att dela bilder av sig själv via sociala medier som en orsak. Generellt kan man säga att flickor och kvinnor som blir för aktiva i det finländska samhället kan orsaka hedersvåld.

Exempel 24:

Det är ju närmast hot och tvång och sådant här att man sätter restriktioner på personens liv på olika sätt, kanske inte att man alltid stänger in personen, men att man hela tiden har någon som håller ett öga på en och man får inte fritt röra sig bland sina vänner. Informant A

Exempel 25:

Den här tanken att skydda flickorna och kvinnorna innefattar inte bara fysiskt våld, utan där är även psykiskt våld. Man säger åt flickan att genom ditt uppträdande så orsakar du dåligt sinnelag åt din mamma, och du vet ju att hon är i riskzonen för att få hjärtattacker och så vidare. Informant B

Exempel 26:

Allt handlar om att skyddandet av flickor och kvinnor för att de inte ska orsaka skam åt familjen så att de inte behöver tagas bort. Genom att misshandla, begränsa och olagligt tvinga försöker man förmå offren att leva enligt de normer som finns i deras gemenskap. Informant B

Exempel 27:

Man kan straffa en flicka genom att skicka hem henne till hennes hemland, för att så att säga lära henne den rätta läran. Där finns även faran att man dödar henne ifall hon orsakat skam åt familjen. Informant B

I exempel 24 – 27 framkommer enligt informanterna att det finns två olika sätt att utöva hedersvåld på, psykiskt och fysiskt våld. I kapitel 2.2.1 och 2.2.2 tas skillnader på fysiskt och psykiskt våld upp. Förbundet för mänskliga rättigheter (2016) stöder i kapitel 2.2.1 uppfattningen i exempel 26 om att begränsa en flicka eller kvinnas liv. Uppfattningen i exempel 27 stöds av Sociala resursförvaltningen (2013), i kapitel 2.2.1 med att det kan finnas risk för att en flicka skickas till sina föräldrars hemland när det planeras äktenskap. (Sociala resursförvaltningen, 2013. S 12 & 39).

Slutsatsen av informanternas uppfattningar i exempel 24 – 27 är att hedersvåld förekommer både psykiskt och fysiskt. Enligt Sociala resursförvaltningen (2013) i kapitel 2.2.1 så används fysiskt våld vanligen då psykiskt våld inte mera räcker till för att upprätthålla hedern. Således bör psykiskt våld tas i beaktande ifall man stöter på problem med fysiskt

våld relaterat till heder, eftersom det bakom till exempel en misshandel även kan förekomma begränsningar av personens liv.

5.5. Polisens agerande på brottsplatsen

Under detta tema presenteras på vilket sätt polisen kan gå tillväga på brottsplatsen ifall det finns misstanke om brott. Vidare redogörs för vad som kan göras ifall tips om hedersvåld inkommer till polisens kännedom.

Exempel 28:

Om det kommer direkta indikationer och anmälningar från skolmyndigheten så där tycker jag att polisen måste ta reda på och tillsammans med socialmyndigheterna ingripa och se vad situationen är i familjen. Man kan diskutera om de här sakerna och berätta om lagstiftningen och så vidare. Informant A

Exempel 29:

Vid hemlarm är det besvärligt, eftersom föräldrarna oftast är på plats och pratar inte nödvändigtvis samma språk som poliserna. Ofta måste barnen tolka för sina föräldrar, men det borde man undvika till varje pris. Som vid andra hemlarm borde man prata enskilt med parterna, men det kan vara ett problem ifall patrullen bara innehåller män. Genom att som man prata med en kvinna enskilt i ett annat rum, så kan man orsaka skammen som kan leda till mer våld, speciellt om det gäller yngre flickor. Informant B

Exempel 30:

Om man tar en tolk från samma krets så betyder det att saken går ut till andra i samma krets genom tolken och på så sätt orsakar skam åt familjen i fråga. Användandet av tolk är riskabelt, och man borde sträva efter att använda sig av telefontolkning från till exempel Sverige. Informant B

Exempel 31:

Ifall offret är underårig, då kan man förstås skicka vidare information till barnskyddssidan, men om det handlar om en kvinna som inte är underårig så borde man på något sätt diskutera med kvinnan på en neutral plats utan andra människor på plats. Informant B

Exempel 32:

Personer som blivit utsatta måste ”isolerats” på brottsplatsen för att inte utsättas för mer påtryckningar. Det är viktigt att minnas att det finns andra omkring fastän den aktiva tas bort. Informant A

I exempel 28 – 32 lyfter informanterna fram praktiska sätt att gå tillväga ifall man misstänker hedersvåld på en brottsplats eller om det bara kommer in som tips till polisen. Brottsförebyggande rådet (2012) stöder i kapitel 2.4 uppfattningarna i exempel 29 och 32 där informanten fokuserar på offret på händelseplatsen. Enligt Brottsförebyggande rådet (2012) bör polisen noggrant bedöma i vilket behov av skydd offret är.

I exempel 29 lyfter informanten fram att man som manlig polis eventuellt kan orsaka mer problem om man pratar med en kvinna i ett skilt rum. Förbundet för mänskliga rättigheter (2016) stöder detta påstående i kapitel 2.1. Enligt förbundet för mänskliga rättigheter (2016) kan felaktiga människoförhållanden orsaka mer problem för kvinnan eller flickan, det vill säga en manlig polis kan orsaka mer våld relaterat till heder genom att prata med kvinnan som blivit utsatt.

I exempel 30 nämns det om användning av tolk. I kapitel 2.4 tar Brottsförebyggande rådet (2012) upp användningen av tolk. Enligt Brottsförebyggande rådet (2012) är det problematiskt att använda sig av tolk på mindre orter, eftersom tolken ofta känner den som hen tolkar åt. På så sätt kan information om brottet nå ut i gemenskapen och orsaka mera skada.

Slutsatsen av informanterna uppfattningar angående polisens agerande på brottsplatsen är att man som polis bör ta flera saker i beaktande på brottsplatsen. Fastän det är enkelt att använda föräldrarnas barn som tolk så bör det undvikas, eftersom någon av barnen kan vara offer. Användning av tolk är komplicerat, därför att det kan vara svårt att hitta en objektiv och neutral tolk. I mån av möjlighet ska kontakten med kvinnor och flickor som är offer skötas av kvinnliga poliser, för att undvika mer problem. Således kräver det mer av polispatrullen ifall man misstänker hedersvåld på brottsplatsen i jämförelse med vad som krävs när inte heder är inblandad.

6 SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE DISKUSSION

Syftet med detta arbete var att undersöka hur polisen i Finland kan upptäcka hedersvåld på brottsplatsen. Med brottsplats avses en konfliktsituation dit polisen kallas för att reda upp oklarheter. Undersökningen utfördes genom att intervjua två sakkunniga poliser. Således är undersökningen en kvalitativ undersökning med fenomenografi som undersökningsmetod, eftersom jag undersökte sakkunnigas uppfattningar och tar inte ställning till om resultatet är

rätt eller fel. Efter att materialet insamlats via intervjuer, så har jag analyserat det transkriberade materialet i växelverkan med teorin till undersökningen.

Idéer till möjliga informanter fick jag via arbetskollegorna vid Vasa polisstation och av ämnesläraren. Alla tillfrågade ställde inte upp i undersökningen, men jag anser att de som ställde upp bidrog till en lyckad undersökning på grund av deras stora sakkännedom om både polisens arbete och ämnet hedersvåld. Jag anser att det räckte med två informanter eftersom den andra intervjun resulterade i princip i samma resultat som den första. Ifall uppfattningarna hade varit helt olika hade flera intervjuer varit nödvändiga.

För att sammanfatta resultatet utifrån undersökningens syfte om att som polis kunna upptäcka hedersvåld på en brottsplats, så behöver man vara uppmärksam på många saker. Offret brukar foga sig efter gemenskapens normer, gärningsmännen är många och finns på olika platser. Den aktiva gärningsmannen är oftast offrets make, pappa eller broder. Hedersbrotten kan i princip vara vilka som helst. Hedersbrott sker i kulturer där traditionerna är starka och där en allmän uppfattning råder att kvinnan ska underkuva sig mannen i familjen. Orsaken till hedersvåld kan vara att flickor och kvinnor blir för aktiva och självständiga i samhället, och de kan straffas både psykiskt och fysiskt. Oftast sker brotten i hemmet, men kontrollen och våldsbrotten sker även utanför hemmets väggar. Om man som polis misstänker hedersbrott på brottsplatsen är det viktigt att reda ut saken enskilt med alla parter, och minnas att andra runtomkring i hemmet kan vara potentiella gärningsmän. Försök i mån av möjlighet att ha en kvinnlig polis att sköta ärenden där offret är en kvinna, för att undvika att orsaka mer skam åt offret.

Undersökningens reliabilitet anser jag vara på tillräcklig god nivå. Faktorer som påverkat resultatets reliabilitet är något bristande språkkunskaper, den egna och informanternas förståelsehorisont och hur informanterna förstod intervjufrågorna. I något skede av en intervju märkte jag att informantens uppfattning inte följde avgränsningen för undersökningen, varpå jag senare måste kontakta informanten för att reda ut oklarheterna kring intervjufrågan.

Min undersökning behandlade endast en liten del av fenomenet hedersvåld. Före jag hittade rätt avgränsning och syfte i min undersökning tyckte jag det var svårt att hitta passande undersökningsmöjligheter, men under arbetes gång har ett flertal uppdagats. Att göra en enkätundersökning om offrens uppfattningar om polisens arbete kring hedersvåld vore intressant, men fenomenets natur gör det svårt att hitta informanter som är villiga att stiga fram. Andra möjligheter skulle vara att undersöka hur man kunde förebygga att brott sker

relaterade till heder. Min undersökning lyfter endast fram fenomenet för att man ska förstå det bättre, men några vidare åtgärder ger inte undersökningen svar på. Ett viktigt komplement till ämnet skulle vara att undersöka hur man kunde hjälpa unga kvinnor som skilt sig, eftersom de genom sitt handlande orsakat stor skam åt släktet och ligger därför i akuta riskzonen för hedersvåld.

REFERENSER

- Ahonen, S., Saari, S., Syrjälä, L., & Syrjäläinen Eija. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsingfors: Kirjayhtymä OY.
- Ahrne, G., & Svensson, P., (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm, Liber AB
- Ala-Lipasti, R., (2009). *Kunniaväkivalta*. Helsinki, Vihreä Sivistysliitto ry
- Baianstovu, R., (2017). *Heder – Hedersrelaterat våld, förtryck och socialt arbete*. Lund, Studentlitteratur AB
- Björktomta, S-B., (2012). *Om patriarkat, motstånd och upprott – tjejjers rörelser i sociala rum*. Malmö, Elanders Sverige AB
- Björkqvist, J., (2017, 6 juni). ”När familjen blir din fiende” – en podcast om hedersvåld i Finland. *YLE*. Hämtad 05.02.2018, från <https://svenska.yle.fi/artikel/2017/07/06/nar-familjen-blir-din-fiende-en-podcast-om-hedersvald-i-finland>
- Brå, (2012) Polisens utredning av hedersrelaterat våld. Rapport 2012:1. *Brottsförebyggande rådet*. Hämtad 29.09.2018, från https://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980007166/2012_1_polisens_utredningar_av_hedersrelaterat_vald.pdf
- Carlström I., & Carlström Hagman L-P., (2006). *Metodik för utvecklingsarbete och utvärdering*. Lund, Studentlitteratur AB
- Eriksson, S., & Helgesson, G., (2013). *Publiceringsetik*. Lund, Studentlitteratur AB
- Haapala, M., Nenonen, M., (2017). Kulttuuri ei lyö, vaan ihmiset: Case-tutkimus kunniaväkivallan erityispiirteistä ja niiden tunnistamisesta rikostapauksessa. *Theseus*. Hämtad 11.07.2018, från https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137623/ON_Haapala_Nenonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hansen, S., Sams, A., Jäppinen, M., Latvala, J., (2016). Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. *Förbundet för mänskliga rättigheter*. Hämtad 15.02.2018, från https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/06/Kunniak%C3%A4sitykset-ja-v%C3%A4kivalta_B5_netti-002.pdf
- Henricson, M., (2012). *Vetenskaplig teori och metod - från idé till examination inom omvårdnad*. Lund, Studentlitteratur AB

Hussein, J., (2017). *Heder och hedersvåld - berättelser, fakta, fördomar*. Göteborg, Bokförlaget Korpen

Jyväskylän yliopisto. (2015). *Hermeneutiikka*. Hämtad 06.07.2018, från <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/hermeneutiikka>

Kroksmark, T., (2007). *Fenomenografisk didaktik: En didaktisk möjlighet*. Didaktisk Tidskrift, 17(2 - 3)

Laitinen, K., Jukarainen, P., Boberg, H., (2016). Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle. *Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet*. Hämtad 20.06.2018, från https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/7_maahanmuutto+ja+turvallisuus.pdf/f436c89f-beff-4c65-b814-f4c1a44f6e46?version=1.0

Lantz, A., (2013). *Intervjumetodik*. Lund, Studentlitteratur AB

Lidman, S., (2015). *Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki, Gaudeamus Oy

Oksanen, M., (2017, september). Kunnian liittyvän väkivallan tunnistaminen poliisityössä. Kunniamotiivi rikosilmoituksissa. *Theseus*. Hämtad 15.02.2018, från https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/133703/ON_Oksanen%20Maarit.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Patel, R., & Davidson, B., (2011). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund, Studentlitteratur

Riitta Rissanen. 2006. Fenomenografia. Kap 5.1. från Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto* [pdf-verkkójulkaisu]. Tammerfors: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tillgänglig: http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Seikkula, M., (2012, november) Viranomaiskoulutus kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamiseksi, itseopiskelumateriaali. *THL*. Hämtad 26.07.2018, från <https://thl.fi/documents/605877/1663634/Viranomaiskoulutus+kunniaan+liittyv%C3%A4n+v%C3%A4kivallan+tunnistamiseksi%2C+koulutettavan+materiaali/7ab409a6-a484-4f55-afe1-72a4fc27f02f>

Suomenaro, E., (2012, mars) Kunnian liittyvät konfliktit Suomessa. Yhteenveto kyselytutkimuksen keskeisistä tuloksista. *Förbundet för mänskliga rättigheter*. Hämtad 05.02.2018, från https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2014/05/Kunniaan_liittyvat_konfliktit_Suomessa_Yhteenveto_kyselytutkimuksen_kskeisista_tuloksista_IOL_2012.pdf

Tauro, T., & Van Dijken, M., (2009) *Kunnia konfliktina, Näkökulma ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Helsinki, Aldus

Utvecklingscentrum, Göteborg, (2006, december) Hedersrelaterat våld. Handbok. *Åklagarmyndigheten*. Hämtad 25.06.2018, från <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/handbok-hedersrelaterat-vald-uppd-2014.pdf>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* [pdf-webbpublicat]. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig: <http://libris.kb.se/bib/8636354>

Waeduemasor, M., (2013) Yrkesgemensam handbok. För personal som möter personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. *Sociala resursförvaltningen*. Hämtad 25.09.2018, från https://malmo.se/download/18.5bb0a05f145db1bc43d9016/1491303057101/Handbok_Hed_er.pdf

BILAGOR

BILAGA 1

INTERVJUFRÅGOR

1. Vilka brottsrubriceringar skrivs i samband med hedersvåld i Finland?
2. Vilka är de situationer som kan leda till hedersvåld?
3. Vad kännetecknar offrets beteende?
4. Vad kännetecknar gärningsmannens/männens beteende?
5. Utförs hedersvåld av en eller flera personer?
6. På vilket sätt blir unga kvinnor utsatta för hedersvåld?
7. I vilka kulturer framkommer hedersvåld?
8. På vilket sätt kan man som polis agera ifall man misstänker hedersvåld på brottsplatsen?
9. Finns det en specifik plats eller miljö som hedersvåld sker på?
10. På vilket sätt blir unga kvinnor straffad i Finland ifall man inte följer utstakade regler och normer?
11. Vilka varningssignaler bör man ta fasta på från offrets sida?